

Nr 87

Utlåtande i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer.

(5:e avd.)

Statsutskottet får härmed avgiva utlåtande i anledning av väckta motioner om beredande av pension eller understöd åt vissa anställningshavare i statens tjänst m. fl.

Beträffande utredningen i de ärenden, som behandlas i utlåtandet, får utskottet, i den mån ej redogörelse lämnas i det följande, hänvisa till vederbörande motioner.

1:o) **Förre förrådsförvaltaren H. P. Gelin** (*förhöjd pension*). I de likalydande motionerna I: 244 och II: 405, väckta den förra av herr *Boo m. fl.* och den senare av herrar *Andersson* i Brämhult och *Gustafsson* i Borås, har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att f. d. förrådsförvaltaren i intendenturkåren, kaptenen i armén *Hugo Pontius Gelin* må fr. o. m. 1 oktober 1952 komma i åtnjutande av de för tjänste- och familjepension för 26 löneklassen, löneplan nr 1, gällande pensionsunderlagen.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen I: 244 följande.

Den 1 oktober 1952 avgick dåvarande förrådsförvaltaren vid intendenturkåren, kaptenen i armén *H. P. Gelin* från sin innehavda beställning med av statskontoret enligt beslut den 25 juni 1952 tillförsäkrad ålders- och familjepension enligt 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente och familjepensionsreglemente.

Grundbeloppet för den tillförsäkrade pensionen fastställdes enligt statskontorets beslut den 23 augusti 1952 till 6 360 kronor för år. Detta belopp motsvarar enligt den under 14 § i tjänstepensionsreglementet intagna tabellen löneplan nr 1 begynnelseunderlaget för löneklass 24 d. v. s. slutlöneklassen i den lönegrad Ma 21, vartill *Gelins* vid pensionsavgången innehavda förvaltarbeställning hänförts fr. o. m. den 1 juli 1952.

Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som måste anses föreligga beträffande bestämmandet av storleken av pensionsbeloppet i förevarande fall, synes det vara ytterst skäligt, att grundbeloppet av *Gelins* tjänstepension fastställs utgå enligt löneklass 26, d. v. s. slutlöneklassen i lönegrad Ma 23, uti vilken lönegrad samtliga arméns förvaltare i intendenturförrådstjänst, med undantag av åtta, fr. o. m. 1 juli 1952 äro placerade (prop. 1952: 120, punkt 3). Detta grundbelopp utgör 7 128 kronor för år.

Av nämnda åtta befattningshavare, som vid lönedifferentieringens tillkomst den 1 juli 1952 kommo att inneha beställningar i Ma 21, är det endast en, nämligen *Gelin*, som avgått med pension motsvarande Ma 21. De, som efter den 1 juli 1952 tillträda befattning i Ma 21, erbjudas, i den

mån uppkomna vakanser medge, i tur och ordning förflyttning till befattning i Ma 23 och då med pensionsrätt i paritet därmed. För dessa kommer lönedifferentieringen icke att medföra lägre pensionsförmåner. I de likalydande motionerna nr I: 208 och II: 262 till 1954 års riksdag hemställdes, att riksdagen måtte besluta om förbättrade pensionsförmåner åt f. d. förrådsförvaltaren vid intendenturkåren, kaptenen i armén H. P. Gelin.

I statsutskottets häröver avgivna utlåtande nr 45 1:o hemställde utskottet, då ifrågavarande pensionsfråga i första hand borde prövas av Kungl. Maj:t, att motionerna icke måtte av riksdagen bifallas. Riksdagen beslöt också i enlighet med utskottets hemställan.

Med anledning av riksdagens ovannämnda beslut ingav generalintendenten den 15 september 1954 en underdånig framställning med i huvudsak samma innehåll som ovannämnda motioner. Denna framställning föranledde den 7 januari 1955 ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

Till stöd för Gelin's hänförelse till den högre pensionsklassen får vi ytterligare framhålla följande:

Gelin tjänstgjorde som förrådsförvaltare vid A 8 den 15/3 1930—15/10 1933, vid AIK den 16/10 1933—15/8 1938 och vid I 15 den 16/8 1938—31/3 1948. Som en belöning för ådagalagt nit och skicklighet erhöll han den 1/4 1948 förflyttning till Stockholm med placering vid AIS. Vid tiden för denna överflyttning voro samtliga förrådsförvaltare hänförelse till en och samma lönegrad. Differentieringen av förvaltarbeställningarna på lönegraderna Ma 23 och Ma 21 skedde som ovan berörts först fr. o. m. den 1/7 1952 d. v. s. endast tre månader före Gelin's avgång ur tjänst. Därest resultatet av denna differentiering hade kunnat förutses vid tidpunkten för Gelin's placering vid AIS, hade han säkerligen icke placerats till denna tjänstgöring. Differentieringen innebär, att den av Gelin vid pensionsavgången innehavda förvaltarbeställningen placerades i lönegrad Ma 21, vilket oförskyllt för Gelin kom att medföra lägre pensionsförmåner, än han skulle kommit i åtnjutande utav, därest överflyttning till AIS icke ägt rum. Då emellertid hans tjänstgöring vid AIS omfattar endast 4 1/2 år, under det hans ovanberörda tjänstgöring vid A 8, AIK och I 15 i förvaltarbeställningar, vilka numera äro placerade i lönegrad Ma 23, överstiger hela 18 år, synes Gelin rättvisligen böra i pensionshänseende hänföras till denna lönegrad, särskilt i beaktande av att han som förrådsförvaltare nedlagt ett synnerligen förtjänstfullt och för kronan ovanligt gagnarikt arbete samt att det här är fråga om en av arméns skickligaste förrådsförvaltare, varom hans befordran till kapten i samband med avskedet bär vittne.

Det torde heller icke kunna råda några delade meningar om att det vore en gård av rättvisa om Gelin beviljades tjänstepension efter den högre lönegraden. Enligt vad som förljudes har Kungl. Maj:ts avböjande ställningstagande till generalintendentens underdåniga framställning dikterats av farhågor att ett bifall till framställningen skulle kunna få följdverkningar därigenom att liknande fall kunde finnas inom andra grenar av statsförvaltningen. Vi förmoda emellertid att antalet fall, som skulle kunna vara aktuella i detta hänseende, vore ytterst begränsat. Skulle några sådana fall föreligga genom ett bifall till denna vår framställning om förhöjt pensionsunderlag för Gelin, bör enligt vår uppfattning rättelse ske.

Utskottet. Ehuru ett tillmötesgående av motionsförslaget kan vara ägnat att väcka principiella betänkligheter, har utskottet likväl funnit starka bil-

lighetsskäl tala för att Gelin i pensionshänseende hänföres till den högre av de båda förvaltargraderna. Med hänsyn till de i förevarande ärende föreliggande särskilda omständigheterna har utskottet således ansett sig böra förorda bifall till motionärernas förslag.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 244 och II:405, medgiva, att förre förrådsförvaltaren i intendenturkåren, kaptenen i armén Hugo Pontius Gelin må, räknat från och med den 1 oktober 1952, åtnjuta tjänste- och familjepensionsrätt med tillämpning av pensionsunderlag gällande för 26 löneklassen.

2:o) Förra städerskan Thyra Katarina Forbregd. I de likalydande motionerna I: 246 och II: 368, väckta den förra av herrar *Erik Olsson* och *Pålsson* och den senare av herr *Agerberg m. fl.*, har hemställts att riksdagen måtte besluta att tilldela f. d. städerskan Thyra Forbregd pension med ett med hänsyn till hennes statsanställning skäligt belopp.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Forbregd är född den 25 november 1887 och således 67 år gammal;

att hon varit anställd såsom köksbiträde vid Norrlands artilleriregemente under tiden 1 februari 1940—30 juni 1945;

samt att hon fullgjort städerskegöromål vid samma regemente under tidsperioderna 1 november 1937—31 januari 1940 och 1 juli 1945—30 september 1953, varvid hennes dagliga arbetstid utgjort två timmar och hennes avlöning under förstnämnda tidsperiod 25 kronor för månad samt under sistnämnda tidsperiod lägst 75 kronor och högst 90 kronor 75 öre för månad.

Hos statens pensionsanstalt anhöll Forbregd år 1953 om pension.

Genom beslut den 26 januari 1954 fann sig *statens pensionsanstalt*, enär Forbregd ej under minst 15 år innehaft sådan anställning i statens tjänst, som utgjort huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla, enligt 1 § första stycket b) kungörelsen den 30 juni 1947 med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst förhindrad att bifalla ansökningsen.

Utskottet. Såsom av utredningen i ärendet framgår, omfattar Forbregds tjänstetid i statens tjänst dels en anställningsperiod om 5 år 5 månader, varunder hon innehaft pensionsberättigande tjänst såsom köksbiträde, dels ock en tid av 10 år 6 månader, varunder hon utfört städerskegöromål med en daglig arbetstid av allenast två timmar. Hon har alltså — såsom ock genom beslut av statens pensionsanstalt fastslagits — inte under minst 15 år innehaft anställning hos staten, som för henne utgjort huvudsaklig sysselsättning

och förvärvskälla. Att riksdagen nu skulle genom särskilt beslut tillerkänna Forbregd pension på grund av hennes ifrågavarande anställning finner utskottet sig ej kunna tillstyrka, varför utskottet hemställer,

att motionerna I: 246 och II: 368 icke må av riksdagen bifallas.

3:o) Förra städerskan Thyra Ingeborg Andréa Sallberg. I motionen II: 367 hemställer herr *Senander*, att riksdagen måtte besluta om en årlig pension till Sallberg med ett belopp, som kan anses skäligt med hänsyn till hennes jämförelsevis långa anställning i tullverkets tjänst och den tid per dag hon därunder utfört arbete.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Sallberg, som är frånskild, är född den 4 november 1893 och således 61 år gammal;

att hon varit anställd såsom städerska vid centraltullkammaren i Malmö under tiden 1 januari 1924—28 februari 1947 och således innehaft anställning vid tullverket under 23 år 2 månader;

att hennes dagliga arbetstid i denna anställning utgjort 3 timmar under tiden 1 januari 1924—31 mars 1944 och 4 timmar under tiden därefter;

att hennes avlöning under de fem sista åren av anställningstiden utgjort i medeltal omkring 1 265 kronor;

att hon icke innehaft annan anställning i statens tjänst;

att hon den 15 oktober 1948 tillträtt anställning såsom städerska i privat tjänst;

samt att hon tillerkänts underhållsbidrag från sin frånskilde make tulluppsyningsmannen H. J. L. Sallberg att utgå med 80 kronor för månad.

Enligt i motionen lämnad uppgift upphörde Sallbergs anställning i tullverket på grund av sjukdom (åderinflammation i benen); vidare uppgives i motionen att hon lider av fettsot, svagt hjärta och blindhet på ett öga.

År 1953 anhöll Sallberg hos statens pensionsanstalt om pension.

Genom beslut den 8 december 1953 fann sig *statens pensionsanstalt*, enär förutsättningarna för pension enligt 1 § första stycket a) kungörelserna den 30 juni 1942, nr 696, och den 30 juni 1947, nr 490, med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst icke vore uppfyllda beträffande Sallberg, förhindrad bevilja henne pension.

Hos Kungl. Maj:t anhöll Sallberg därefter om pension.

I häröver avgivet utlåtande anförde *generaltullstyrelsen*, att styrelsen med hänsyn till den långa tid, varunder Sallberg varit anställd i tullverket, icke hade något att erinra mot att en gratifikation eller ett mindre årligt understöd tilldelades henne.

Statskontoret fann sig ej kunna tillstyrka att pension eller gratifikation i särskild ordning tillerkändes Sallberg, enär hennes dagliga arbetstid under

större delen av hennes anställningstid hos tullverket uppgått till allenast tre timmar och avgången, som skett vid 53 års ålder, icke varit föranledd av sjukdom.

Genom beslut den 14 maj 1954 fann *Kungl. Maj:t* ansökningen icke föranleda någon *Kungl. Maj:ts* åtgärd.

Utskottet. Såsom av utredningen framgår, kan Sallberg åberopa en anställningstid såsom städerska vid tullverket om sammanlagt 23 år 2 månader, med en daglig arbetstid av tre timmar under drygt tjugu år och fyra timmar under återstående tid. I och för sig kunde denna tjänstgöring måhända motivera ett beslut från riksdagens sida om någon pension eller något årligt understöd åt henne. Emellertid föreligger det förhållandet att Sallberg lämnat sin statstjänst vid en levnadsålder av allenast 53 år. I motionen göres visserligen gällande att Sallberg lämnade sin anställning på grund av sjukdom. Att så skulle ha varit fallet har dock ej blivit styrkt, och uppgiften därom motsäges f. ö. av att Sallberg efter avgången tillträtt anställning som städerska i privat tjänst. Utskottet kan därför inte tillstyrka det i motionen framställda yrkandet om en årlig pension åt henne.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionen II: 367 icke må av riksdagen bifallas.

4:o) **Biskopen Dick Helander**. I de likalydande motionerna I: 245 och II: 377, väckta den förra av herr *Huss* och den senare av herr *von Friesen*, har hemställts, att riksdagen måtte bevilja f. d. professorn och biskopen Dick Helander professors förtidspension från och med den dag han blev avsatt från sitt biskopsämbete.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II: 377 bl. a. följande.

Förre biskopen Dick Helander utnämndes 1941 till professor i praktisk teologi vid Uppsala universitet och därefter från och med den 1 januari 1953 till biskop i Strängnäs stift. Från denna befattning blev han avsatt 1954 genom numera lagakraftvunnen dom. Helander dömdes som bekant som författare av anonyma brev till präster i Strängnäs stift. Gärningen måste förutsättas ha ägt rum, medan han ännu var professor i Uppsala.

Att den svenska rättsordningen genom den ingående domstolsprövningen fungerat oklanderligt skall ej bestridas. Ändock framstår förhållandet i detta fall mellan brottet och straffet med en i nyare svensk rättshistoria ganska enastående disproportion. Helander, som är född 1896, torde vid inträde i för professor gällande pensionsålder, sextiofem år, erhålla en årlig uppskjuten livränta. Att en man i hans ställning intill dess skulle kunna försörja sig genom arbete förefaller inte sannolikt. Om härtill påpekas att därest Helander icke blivit utnämnd till biskop skulle straffet blivit av en helt annan storleksordning, och han och hans familj kunde knappast ha åsamkats något väsentligt ekonomiskt lidande.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, statskontoret avgivit utlåtande och därvid anfört följande:

I anslutning till vissa år 1948 vidtagna ändringar i strafflagen i fråga om ämbetsbrott och ämbetsstraff behandlade statsmakterna ingående frågan om entledigad eller avsatt tjänstemans rätt till pension (prop. 1949: 193). Efter beslut av 1949 års riksdag upphävdes sålunda samtliga de diskvalifikationsregler, som dittills gällt beträffande bestämmandet av pensionen för avsatt befattningshavare, med verkan från den 1 januari 1949 (SFS 1950: 523). En sådan befattningshavare kom härigenom att i pensionshänseende försättas i väsentligt bättre ställning än dessförinnan och likställdes helt med den, som frivilligt lämnat sin tjänst med rätt till uppskjuten livränta.

Enligt för statskontoret tillgängliga uppgifter synes Helander, som är född den 23 juni 1896, vara berättigad åtnjuta en årlig tjänstelivränta från och med månaden näst efter den, under vilken han uppnått 65 års ålder, intill den månad han uppnår 67 års ålder med 10 862 kronor 40 öre samt med 10 242 kronor för tiden därefter.

Bestämmelser angående förutsättningarna för präst att erhålla förtidspension ha meddelats i 8 § 2 mom. tjänstepensionsreglementet för präster (SFS 1951: 667). Av nämnda föreskrifter framgår, att präst, som tidigast fem år före uppnåendet av pensioneringsperiodens nedre gräns frivilligt avgår ur tjänst, må kunna av Kungl. Maj:t medgivas rätt att därvid komma i åtnjutande av förtidspension, därest avgången finnes icke vara stridande mot det allmännas intresse och under förutsättning tillika, att han innehar minst 30 tjänstår. Helander fyller sålunda icke i egenskap av biskop de formella förutsättningarna för att erhålla förtidspension.

För professor vid statsuniversitet gälla i fråga om förtidspension motsvarande bestämmelser enligt 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, dock att antalet tjänstår utgör 25. För professor tillämpliga föreskrifter äro emellertid i förevarande sammanhang uppenbarligen utan betydelse, då enligt gällande föreskrifter en befattningshavare icke kan vid avgång från en med fullmakt tillsatt tjänst erhålla pension för annan av honom tidigare innehavd, frivilligt frånträdd sådan befattning.

Statskontoret får vidare erinra, att Kungl. Maj:t nyligen i ett med det förevarande liknande ärende genom beslut den 17 september 1954 funnit i ärendet gjord hemställan om förtidspension icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Av handlingarna i nämnda ärende framgår att sökanden, som i motsats till Helander fyllde de formella förutsättningarna för erhållande av förtidspension, genom lagakraftgående dom avsatts från sin innehavande tjänst.

Med hänsyn till vad sålunda anförts kan statskontoret icke finna skäl föreligga för att bevilja Helander andra förmåner än dem, som författningsenligt tillkomma honom. Ämbetsverket anser sålunda i ärendet väckta motioner icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet. I förevarande motioner yrkas, att Helander måtte tillerkännas »professors förtidspension». Uppenbarligen är emellertid för professor tillämpliga pensioneringsföreskrifter i förevarande fall utan intresse, eftersom — såsom också statskontoret påpekat — en befattningshavare icke kan vid avgång från en med fullmakt tillsatt tjänst erhålla pension för en tidigare innehavd, frivilligt frånträdd dylik befattning.

I egenskap av biskop uppfyller Helander — såsom av redogörelsen i ären-

det framgått — ej de formella förutsättningarna för erhållande av förtidspension.

Vid angivna förhållanden och med erinran om att Helander är berättigad att efter uppnådda 65 år utfå årlig tjänstelivränta — f. n. beräknad till 10 862 kronor 40 öre, resp. efter uppnående av 67-årsåldern till 10 242 kronor — finner sig utskottet icke kunna tillstyrka motionerna.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 245 och II: 377 icke må av riksdagen bifallas.

5:o) **Förre konduktören J. G. Söderberg (förhöjd pension).** I motionen II: 64 hemställer herr *Eliasson m. fl.*, att riksdagen måtte besluta tilldela förre konduktören J. G. Söderberg pension motsvarande den som tillkommer före detta befattningshavare vid enskild järnväg, som avgått med pension vid järnvägens förstatligande.

Till stöd för ifrågavarande förslag har anförts följande.

Genom statens övertagande av enskilda järnvägsföretag har de enskilda järnvägarnas pensionskassa och de därmed förenade förpliktelserna också övertagits av staten. I kassornas reglemente föreskrevs att medlemmar, som avgick före stadgad pensionsålder, ägde rätt att, mot erläggande av såväl egen som företagets pensionsavgift, vid pensionsålderns inträde erhålla full pension. Många befattningshavare begagnade sig också av denna möjlighet, bland dem vissa som på grund av med läkarintyg styrkt sjukdomstillstånd anhöll om förtidspension enligt § 9 i pensionsreglementet.

På grund av penningvärdets fall har pensionen för bl. a. dessa från enskilda järnvägsföretag till staten överförda befattningshavare varit föremål för justering senast vid 1949 års riksdag. I en kunglig kungörelse den 28 juni 1946 (nr 520) angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer från av staten övertagna enskilda järnvägar m. fl. undantogs emellertid bl. a. de befattningshavare, som avgått före inträdd pensionsålder och som använt sig av den berörda förmånen att stå kvar i pensionskassan till uppnådd pensionsålder.

Vid införandet av detta undantag torde icke tillräckligt ha beaktats att det här var fråga om en mycket oenhetlig kategori befattningshavare. Den största delen har kanske avgått för att söka sig andra förvärvskällor medan andra avgått på grund av sjukdom. Framför allt för dessa sistnämnda har den generella undantagsregeln medfört ogynnsamma konsekvenser i synnerhet de fall där det är fråga om befattningshavare med många tjänstår, som avgått vid relativt hög ålder.

Kammarrätten och Kungl. Maj:t har haft tillämpningen av den ovan nämnda undantagsregeln uppe till prövning. Båda instanserna har avslagit begäran om höjning av utgående pension. Det gäller en befattningshavare, förre konduktören J. G. Söderberg, vilken sammanlagt har 45 tjänstår vid enskild järnväg. Söderberg, född 1884, anställdes vid dåvarande Lidköping—Skara—Stentorps järnväg år 1898. Under tiden 1902 till 1904 var Söderberg fast anställd vid Svea ingenjörkår. Från hösten samma år till juni 1944 hade Söderberg ordinarie anställning vid förutnämnda järnvägsföretag. Efter avgång på egen begäran ur järnvägens tjänst vid utgången av

juni månad 1944 — utan rätt till genast börjande pension och till följd därav även utan rätt till dyrtidshjälp enligt kungl. kungörelse den 28 juni 1946 (nr 520) — kvarstod han som fristående delägare i pensionskassan enligt kassans regler. Vid uppnådd pensionsålder, 63 år, kom Söderberg i åtnjutande av hel pension från kassan med 1 837 kronor för år från och med den 1 mars 1947, varjämte han från bolaget uppburit särskild dyrtidshjälp med 334 kronor för år. Från och med den 1 juli 1948, då staten övertog nämnda järnväg, har pensionen, som utbetalats av staten, utgjort 2 171 kronor för år.

Söderberg har genom att han på grund av sjukdom tvingats ta avsked vid 60 års ålder — pensionsålder för motsvarande befattningshavare vid statens järnvägar är 60—63 år — kommit att erhålla en i förhållande till tjänståren osedvanligt låg pension endast därför att han avgått vid sådan tidpunkt att § 9 i berörda pensionsreglemente kommit att tillämpas. Även om de pensionsförmåner Söderberg erhåller kan sägas utgå efter gällande bestämmelser synes rättvisa och billighet tala för att Söderberg i pensionshänseende jämföras med sådan befattningshavare vid enskild järnväg, som avgått med pension före järnvägens förstatligande. De många tjänståren och åldern vid avgången bör enligt vår mening utgöra tillräckliga skäl härför.

Hos Kungl. Maj:t anhöll Söderberg år 1953 om förhöjd pension.

I häröver avgivet yttrande anförde *järnvägsstyrelsen* följande.

Söderberg, vilken som s. k. fristående delägare i Enskilda järnvägarnes pensionskassa avgått ur f. d. Västergötland—Göteborgs järnvägars tjänst utan rätt till genast börjande pension, är icke berättigad till dyrtidshjälp enligt föreskrifterna i kungörelsen den 28 juni 1946 (nr 520) angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer från av staten övertagna enskilda järnvägar med flera, varav följer, att kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 657) angående omreglerad tjänste- och familjepension m. m. icke är tillämplig i hans fall. På grund härav har styrelsen till sökanden utbetalat endast honom enligt den enskilda kassans reglemente tillkommande pension jämte av det enskilda trafikföretaget genom särskilt beslut tillerkända pensionstillägg samt procentuellt tillägg, fastställt enligt bestämmelserna i 7 § kungörelsen den 29 juni 1945 (nr 500) angående reglering av pensionsförhållandena för vissa anställningshavare vid statens järnvägar med flera.

Samtidigt får styrelsen erinra därom att en av Söderberg tidigare gjord framställning i samma syfte, som i nu föreliggande skrift avses, genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 januari 1950 lämnats utan bifall.

På grund av vad nu framhållits och även med hänsyn till att andra likartade framställningar, vilka varit föremål för dels Kungl. Maj:ts dels ock kammarrättens prövning, lämnats utan bifall, får styrelsen hemställa, att nu ifrågakvarande ansökning icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Statskontoret anförde i avgivet utlåtande följande.

Såsom i ärendet framhållits, förelågo enligt reglementet för Enskilda järnvägarnas pensionskassa olika pensioneringsalternativ vid avgång ur tjänst före inträdd pensionsålder på grund av nedsatt arbetsförmåga. Under vissa förutsättningar kunde utgå genast börjande pension, på visst sätt reducerad i förhållande till hel pension. Eljest kunde tjänstemannen mot erläggande av såväl egna som järnvägens avgifter kvarstå såsom s. k. fristående delägare och därigenom erhålla hel pension vid uppnådd pensionsålder.

Enligt vad statskontoret under hand inhämtat förefanns emellertid en avgörande skillnad mellan de båda alternativen, i det att för rätt till genast börjande pension erfordrades att arbetsförmågan styrkts med läkarintyg, medan detta självfallet icke var nödvändigt för övergång till fristående delägare. Även om i och för sig vissa skäl skulle tala för att Söderberg beredes pensionsförbättring, torde en ändring i sådant syfte av de bestämmelser, som reglera pensionsförhållandena för från enskilda järnvägar övertagna pensionärer, svårligen kunna genomföras. Detta skulle nämligen förutsätta i första hand en specialundersökning beträffande samtliga fristående delägare rörande anledningen till avgången ur tjänst i förtid. Vidare måste alltså i de fall, där nedsatt arbetsförmåga kunnat konstateras vara anledningen, graden av denna nedsättning vid avgångstillfället fastställas lång tid därefter. Vid nu angivna förhållanden och då det knappast torde kunna antagas, att den som på grund av fullständig arbetsförmåga nödgats lämna sin anställning haft möjlighet att avstå från genast börjande pension, kan statskontoret icke tillstyrka, att åtgärder vidtagas i syfte att helt eller delvis tillmötesgå framställningen.

Genom beslut den 30 december 1954 fann *Kungl. Maj:t* ansökningen icke föranleda någon *Kungl. Maj:ts* åtgärd.

Utskottet. Såsom av utredningen framgår, har frågan om en förbättring av Söderbergs pensionsförmåner nyligen prövats av *Kungl. Maj:t* utan att föranleda någon *Kungl. Maj:ts* åtgärd. Såvitt utskottet kan finna, har i den nu väckta motionen inte förebragts sådana skäl, att ett annat och mera välvilligt ställningstagande från riksdagens sida skulle vara motiverat. Med instämmande i de synpunkter, åt vilka järnvägsstyrelsen och statskontoret i sina ovan återgivna utlåtanden givit uttryck, vill utskottet understryka, att det enligt utskottets mening svårligen kan ifrågakomma att — när det gäller den grupp av pensionärer, som utgjorts av s. k. fristående delägare i enskild pensionskassa — vidtaga en pensionsförbättring i ett enstaka fall. Ett beslut i sådan riktning måste, såvitt utskottet kan döma, vara ägnat att medföra svåröverskådliga konsekvenser. Härtill kommer, vad det nu föreliggande fallet beträffar, ovissheten rörande det hälsotillstånd, vari Söderberg vid tiden för avskedstagandet befann sig. Att hans hälsotillstånd skulle ha varit så allvarligt att en för tidig avgång ur tjänst av denna anledning tett sig som ofrånkomlig har i varje fall inte blivit styrkt. Vid sådant förhållande måste det självfallet ingiva betänkligheter, om på sätt i motionen åsyftas, ett beslut om pensionsförbättring för honom skulle grundas på ett antagande att han på grund av sjukdom varit nödsakad lämna sin tjänst, för vilket fall han bort komma i åtnjutande av genast börjande sjukpension. Utskottet kan vid angivna förhållanden inte tillstyrka någon åtgärd i motionens syfte och hemställer,

att motionen II: 64 icke må av riksdagen bifallas.

6:o) **Förre kronoarendatorn A. G. Malm.** I de likalydande motionerna I: 58 och II: 65, väckta den förra av herr *Axel Jansson* och fru *Nilsson* och den senare av herr *Andersson* i Björkäng, har hemställts, att riksdagen

måtte taga under omprövning att bevilja förre arrendatorn Anders Gustav Malm, Rifall, Finnfall, Kopparberg, en årlig pension till belopp, som riksdagen finner skäligt, att utgå ur statens domäners fond.

Till stöd för det väckta förslaget anföres i motionen II: 65 följande.

Förre arrendatorn Anders Gustav Malm, Rifall, Finnfall, Kopparberg, ansökte i november 1946 hos domänstyrelsen om pension från statens domäners fond för arbetarpensionering. Malm, som är född den 26/9 1886, hade under tiden den 14 mars 1918 till den 14 mars 1941 som arrendator innehaft skogsjordbruket Norra Sandsjön å Klotens revir. Under åren 1911—1941 hade han med en sammanlagd tjänstetid av drygt 15 år utfört arbete för kronans räkning i form av virkeskörning, kolning m. m. Malm slutade sitt arrende år 1941 på grund av sjukdom i familjen. En hans son i skolåldern led nämligen av sockersjuka och måste på grund därav få insulininsprutningar minst två gånger dagligen, vilket skedde i hemmet. På grund av att den skola, i vilken sonen undervisades, nedlades, hänvisades denne för sin skolgång till en annan långt från hemmet belägen skola. Då det inte förelåg någon möjlighet att på ifrågavarande inkvarteringsplats få någon, som åtog sig att ge sonen den erforderliga insulinbehandlingen, ansåg sig Malm tvungen att år 1941 säga upp sitt arrende och flytta till annan plats utanför kronoparken, där tillgång till skola fanns på närmare håll från hemmet. Malms framställning om pension avslogs av domänstyrelsen. Enligt vad som uppgivits har domänstyrelsens avslag berott på att Malm slutat sin anställning hos domänstyrelsen före uppnådd pensionsålder.

I motion II: 194 till 1949 års riksdag hemställdes, att riksdagen måtte taga under prövning att bevilja förre arrendatorn Anders Gustav Malm en årlig pension till belopp, som riksdagen funne skäligt, att utgå ur statens domäners fond. Riksdagen avtog motionen på hemställan av bankoutskottet, som i sitt utlåtande nr 14 bl. a. anförde: »Såsom av redogörelsen framgår, har Malm lämnat sin anställning vid 54 års ålder eller således avsevärd tid före uppnående av sedvanlig pensionsålder. Till stöd för motionen har anförts, att Malm nödgats lämna sin anställning på grund av sjukdom inom familjen. Denna omständighet utgör enligt utskottets mening icke tillräckligt skäl för att det för pension uppställda villkoret om kvarstående i statens tjänst intill föreskriven pensionsålder skulle eftergivnas i förevarande fall.» Att Malm tvingats lämna arrendet i den ödebygd, där ifrågavarande jordbruk var beläget och där skolan indragits, för att söka anställning och bostad närmare en skola, så att sonen skulle kunna få de erforderliga insulininsprutningarna, utgjorde alltså enligt utskottet inte tillräckligt skäl för att det för pension uppställda villkoret skulle kunna eftergivnas.

Sedan Malm numera fyllt 68 år och på grund av ålder och sjukdom är i stort behov av ett ekonomiskt tillskott, har jag ansett det riktigt, att riksdagen på nytt prövar hans ärende. Malm lämnade visserligen sin anställning avsevärd tid före uppnåendet av sedvanlig pensionsålder. Det bör emellertid samtidigt framhållas, att han började sin anställning vid domänverket redan vid 13 års ålder, alltså avsevärt före sedvanlig tjänstetid. Malm måste sägas ha utfört en aktningvärd prestation, då han under trettio års tid arbetat under samma arbetsgivare. Att han under denna tid samtidigt skötte sitt jordbruk och sina djur, förringar inte prestationen, trots att det minskade hans sammanlagda tjänstetid vid domänverket. Han skulle inte ha slutat sin anställning vid domänverket, om ej skolan indragits, så att den sockersjuka sonen icke kunde få nödig vård.

De konsekvenser, som bankoutskottet synes ha fruktat vid bifall till ovan nämnda motion, torde inte behöva befaras. Det torde kunna ifrågasättas, om det finns någon ytterligare kronoarrendator, som arbetat 30 år i följd med en sammanlagd tjänstetid av drygt 15 år och med så tungt vägande skäl för anställningens upphörande före uppnådd pensionsålder som kan anföras beträffande Malm.

Utskottet. Då några nya omständigheter av betydelse för den väckta frågans bedömande icke tillkommit sedan ärendet år 1949 prövades av riksdagen kan utskottet — även med behjärtande av i motionerna åberopade ömmande omständigheter — icke tillstyrka någon åtgärd i motionernas syfte. Utskottet hemställer därför,

att motionerna I: 58 och II: 65 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 19 april 1955.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 86

Reservation

vid punkten 4 (Biskopen Dick Helander) av herr *Staxäng*.